

Om principerne for fuldbyrdelsen af straf.

Af direktør Sichart.¹

Langt vigtigere end striden om det bedste straffesystem forekommer udmålingen og fastsættelsen af almen gyldige principer for fuldbyrdelsen af frihedsstraffe mig at være. Den videnskabelige undersøgelse af kardinalreglerne for straffens udførelse vilde have ført til overbevisningen om, at straffemåden kun danner en bestandel af hele fangens behandling under straffen og derfor må bestemmes fra ganske det samme synspunkt som denne. Den således vundne lære vilde, derom er jeg overbevist, have ført striden om straffemåden til en tidssvarende og tilfredsstillende afslutning.

De første grundsætninger, efter hvilke fuldbyrdelsen af frihedsstraffe må indrettes, udspringe, som naturligt er, af straffens formål. Den store forskel i hensigter, som træder frem i den såkaldte strafferets teori, har sin årsag mere i begrundelsen af retten til at straffe, mindre i straffens mål og hensigt. Med hensyn til straffens egenlige formål da er der snarere i et og alt en overensstemmelse deri, nemlig at det må ses i beskyttelsen af retsordenen imod angreb og krænkelser fra borgernes side. Ved truselen om straf skulle statsamfundets medlemmer lade sig afholde fra lov-overtrædelser; ved straffens

¹ Bl. f. Gef. B. 12. Hef. 3.

udførelse, uden hvilken enhver trusel vilde være tom og betydningsløs og forfejle sin på samfundet beregnede virkning, skal angriberen overhovedet forhindres fra at fortsætte sin ondskab og afholdes fra at gentage samme.

Midlerne, som tjene til at virkeliggjøre denne hensigt, ere af en dobbelt slags; man kan kalde dem fysiske og moralske. De første bestå i, at forbryderen sættes i et forhold, som gjør ham iværksættelsen af hans retsstridige villie umulig eller dog i høj grad besværlig. Om de moralske midler, som kunne anvendes, og som ere bestemte til at indvirke på forbryderens villie og at forandre hans retsstridige sindelag til et lovmæssigt, derom ere meningene forskellige. Medens nogle holde på afskrækkelsen, anse andre derimod forbryderens forbedring for den eneste rette vej. Begge hensigter have deres berettigelse. At de teorier, hvis grundlag de danne, ikke stod deres prøve i praxis, dertil må grunden ene søges i den omstændighed, at enhver af dem gik ud fra en ensidig betragtning og opfattelse af menneskenaturen og at enhver for sig fordrede udelukkende anerkendelse og gyldighed.

Tilhængerne af afskrækkelses teorien håbe at forebygge forbrydelsen ved at tilføje lidelser og forglemme, at mennesket er udrustet med åndelige og sjælelige kræfter, som lade sig udvikle og skulle udvikles til befordring af straffens formål.

Forbedrings teorien lader ude af betragtning, at en grundig sjælelig og moralsk forandring efter erfaringen ikke er opnåelig hos mange forbrydere, at under gunstige forhold kan hos en del af de dømte frygt for straf men ikke agtelse for loven opnås, og at derfor straffens fuldbyrdelse ligeoverfor sådanne

grove naturer ikke kan undvære sandselige midler, som tilføje lidelser og pålægge savn; den overser desuden, at straffens fuldbyrdelse ved alvor og strenghed ikke blødt skal virke på den straffede men også hos samfundets medlemmer vække afsky for at krænke lovene og frygt for følgerne deraf.

Begge disse teorier ere på grund af de utilfredsstillende følger, som knyttede sig til deres praktiske udførelse, blevne umulige. Afskrækkelsen førte i sin ensidighed til hårdhed og grusomhed og forhøjede farligheden hos den straffede; den fortrinsvis i kirkelig retning tilstræbte forbedring førte til sygelig humanitet og sentimentalitet hos straffefuldbyrdelsens organer, til selvretfærdighed og hykleri hos fangerne.

Vor anskuelse om de ledende synspunkter ved straffens fuldbyrdelse i modsætning til de ovenfor fremstillede teorier lader sig kortelig præcisere således, at vi ønske såvel afskrækkelse som forbedring tilstræbt, men ingen af begge udelukkende for sig alene, derimod begge forenede og sideordnede, og at vi ikke ville lade begge slags indvirkning på fangerne gælde som selvstændige formål for straffen men kun som midler til at forfølge straffens eneste formål nemlig lovenes beskyttelse og forhindring af forbrydelser. Den sikreste borgen for betydningen af den af os anbefalede grundregel for straffens fuldbyrdelse turde vise sig deri, at den tager hensyn til menneskets dobbelte natur som at sædeligt fornuftigt og tillige sandseligt væsen. „Enhver straffeordnings anerkendte formål — siger Crofton — består deri, at de afskrækkende og forbedrende virkninger rettes på endemålet, formindskelsen af forbrydelsen.“

Begge de hidtil omtalte synspunkter bestemme de første og almindelige grundsætninger, som ere for-

mål og målestok for fangens hele behandling, altså i særdeleshed også for den straffeform, der skal bringes i anvendelse.

Straffens fuldbyrdelse fordrer først og fremmest den strengeste

retfærdighed.

Ligesom straffedommen selv således må også dens udførelse afvejes på retfærdighedens vægtskål; ligesålidt som der gælder personsanseelse for loven og dommeren, ligesålidt som hensynet til standsforskel må komme til orde i dommen, ligesålidt tør en efter fangernes sociale stilling forskellig behandling af dem gjøre sig gældende i fængslet.

Med denne sætning er på ingen måde hensynet til individuelle forhold udelukket, således som det siden skal vises.

Hvor inderlig upartiskheden under straffebehandlingen hænger sammen med straffens formål, træder klart frem, når vi forestille os de uundgåelige følger af den modsatte grundsætning. Hvorledes kan fangen opfyldes af agtelse og ærefrygt for loven, når han ser, at dens udlæggelse retter sig efter standsforskel og dens anvendelse efter gunst og lune. Uretfærdighed tilintetgjør afskrækkelsen hos de foretrukne og forbedringen hos de tilsidesatte. Derfor skal behandlingen i fængslet være ens for rige og fattige, for høje og lave.

Men retfærdigheden forlanger fremdeles, at dommens fuldbyrdelse slutter sig så nær som muligt til loven, om hvis hensigter der ikke tør opstå den svageste tvivl. Derfor er det et vistnok berettiget ønske, at lovene om fængslerne på den mest indgående måde ordne fangernes hele behandling og drage de nødvendige grændser for den discretionære magt hos

fængsels bestyrelsen for at holde enhver vilkårlighed ude. For at opnå dette måtte efter min forestilling fængselsloven opstille almen gyldige normer for alle de forhold, som udgjøre straffens kerne og væsen; desuden måtte der træffe bestemmelser om, i hvilke tilfælde der kan gjøres undtagelser fra hine almindelige regler, og i hvilken udstrækning de af særegne årsager kunne gjøres.

Straffeanstalternes bestyrelser få dog altid endnu en meget udstrakt beføjelse til at afgjøre, om der i et foreliggende tilfælde er grund til at gjøre en undtagelse, og i hvilken udstrækning de i loven opstillede exceptionelle bestemmelser kunne finde anvendelse.

Straffen må fremdeles hverken i sit lovlige udtryk eller i sin udførelse, selv på afstand, tilbyde et forsøg på en retskrænkelse. Den skal derimod indgyde frygt og derfor fremstille sig som et onde, der, som Feuerbach siger, er større end utilfredsheden, som udspringer af den ikke tilfredsstillede drift til at handle. Den skal således fuldbyrdes med

alvor og strenghed.

Overbevist om vigtigheden af denne sætning siger Stevens, en ubetinget forsvarer af ensomhedsstraffen: „vi have taget til valgsprog: først revse, derpå helbrede.“ (Nous avons pris pour devise: châtier d'abord, guérir ensuite).

Nutildags bestå vore vigtigste frihedsstraffe i hovedsagen i at leve på straffestedet under indesperring og tvang efter en bestemt og for alle fanger lige regel. De tidligere tillæg og skærpselser, som vare beregnede på at frembringe en følelse af smerte, måtte vige for en lutret retsanskuelse og en rigtig vurdering af menneskenaturen. For at blive følt som et onde vender straffen sig til den sandselige side

af mennesket; den træder frem i negativ henseende ved indskrænkning af den legemlige forplejning til det tarveligste og nødvendigste, ved afholdenhed fra eller den størst mulige begrænsning af sandselig nyden og ved skånselsløs revselse af enhver overtrædelse af reglementerne. Virkningen af en sådan tugt kunne vi kalde legalitet, og vi forstå derved det lovrette sindelag, som har sin grund i frygt for de retslige følger af en overtrædelse.

For at hin i straffen liggende tvang ikke skal føles som altfor stor hårdhed eller grusomhed og således forstyrre formålet at forbedre, bekender den rationelle straffefuldbyrdelse sig til en anden grund-sætning, som vi kunne betegne ved ordet

humanitet.

Vi forstå derved hin behandling af fangen, som anerkender og agter den mennesket medfødte og uafhængelige ret også hos forbryderen. Dertil hører fremfor alt fordringen på bevarelsen, udviklingen og uddannelsen af de åndelige og sjælelige kræfter hos fangen ved skoleundervisning, industriel undervisning, sjælesorg, religions- og sædelære. Ved denne slags påvirken bliver den fare imødegået, at fangen i straffen ser en hævnende akt; den træder meget mere frem som de alvorlige og velmente forsøg på at vinde forbryderen tilbage for lov og orden og derved for samfundet. Den frugt, som håbes høstet af sådanne bestræbelser, er sand moralitet eller et borgerligt godt sindelag, hvilende på overbevisningen om nødvendigheden og nytten af retsordenen og på kærlighed og agtelse for loven.

En borgen for den rette anvendelse af samtlige for straffens fuldbyrdelse gældende hidtil udviklede grundsætninger ligger der i princippet

individualisering.

Denne forhindrer, når den er rigtig forstået og udført, at summum jus ikke forandrer sig in summam injuriam, at strenghed og alvor ikke udarte til hårdhed og grusomhed, og at endelig menneskelighed og mildhed ikke forfalde til svaghed og eftergivenhed.

Der gives ikke let noget ord, som der er drevet mere misbrug med, og om hvilket en større begrebsforvirring har hersket, end om udtrykket „individualisering“. Hvor ofte føres dette i munden, uden at en klar tanke eller den rette forståelse er knyttet dertil.

Ved „individualitet“ forstås totaliteten af de særegenheder, hvorved et væsen giver sig til kende som individ, det vil sige som et væsen med ejendommelige egenskaber og kræfter, ved hvilke det skiller sig fra ethvert andet væsen af sin slags.

Det at individualisere ved straffens fuldbyrdelse vil ikke sige andet, end at lade enhver fange få den behandling, der med hensynet til hans legemlige og åndelige særegenheder fremstiller sig som den bedst skikkede til at opnå straffens formål. Individualiseringen må altså udstrækkes såvel til den somatiske som til den psykiske side af mennesket, til næring og beklædning såvel som til sjælesorg og undervisning, og ikke mindre til straffemåden. Enhver side af straffens fuldbyrdelse, dens hele indhold må bringes i den fuldstændigste overensstemmelse med dette vort princip.

De fejl, som ikke sjelden begås ved anvendelsen deraf, udspringe enten af en urigtig bedømmelse af, hvad der er nødvendigt, eller af et uheldigt valg af midlerne til at tilfredstille behovet. Den rigtige målestok, som ved individualiseringen skal komme i betragt-

ning, finde vi i straffens formål alene. Til de nødvendige hensyn, som gjøre fordring på at komme i betragtning ved fangens behandling, regne vi i særdeleshed dem, som udspringe af alder, køn, helbred, legemskonstitution, åndsdannelse m. m.

En overskridelse af grænsen ligger allerede i det hensyn til sædvaner, som ikke sjældent bliver forlangt til gunst for forbrydere, som før deres domfældelse tilhørte de højere selskabskredse. I mod denne fordring hæver sig en del meget vægtige betæneligheder.

Af hvilken slags skulle disse sædvaner være for at komme i betragtning. Vort legemlige såvelsom vort åndelige liv tager i tidens løb en bestemt retning, og en pludselig afvigelse fra den vante bane bereder os i almindelighed ubehagelige og smertelige følelser og fornemmelser. Omgangen med venner, samlivet med familien er for mange mennesker en hjertesag, nogle synes livet uden naturnydelser, andre uden kunstnydelser tomt og værdiløst, og alligevel må de ved indtrædelsen i fængslet tage afsked med disse glæder. Med sådanne savn kan sikkert undværelsen af matrielle goder ikke stilles sammen, og alligevel skulle efter ønske de sidste indrømmes, medens de første afslås!

Hvorfor erindrer man i reglen kun ligeoverfor fangen af de såkaldte bedre stænder, at han har visse livssædvaner, ved hvis opgivelse straffen bliver særdeles mere besværlig? Har den simple mand ikke også sine livretter, hænger hans hjerte ikke også ved spirituosser og tobak, og må det ikke for ham blive meget sværere at trøste sig over undværelsen deraf end for manden af de højere stænder, som i dannelsen og den dermed forbundne rigtige livsanskuelse har en virksom og velgørende modvægt imod fangenskabets

lidelser og savn? Hvorledes står det til med den retfærdighed, som negter den ene, hvad der indrømmes den anden? Hvor bliver friheds straffens alvor og strenghed af, hvis egenlige indhold netop udgjør opgivelsen af det behagelige og begrænsningen til det nødvendige, når den blotte sædvane er nok til at gøre en afvigelse fra hint straffeprincip? En sådan eftergivenhed er falsk humanitet, er svaghed!

Anderledes stiller sagen sig, når et menneskes tidligere levemåde har gjort visse nydelser til en virkelig og sand livsfornødenhed, hvis undladelse utvivlsomt vilde skade den legemlige sundhed. Af den grund kan en bedre kost, ja endogså indrømmelsen af spirituoser og narkotiske midler være tilladelig og nødvendig. En på den måde motiveret undtagelse sker ikke på retfærdighedens bekostning, ikke til gunst for en vis stand, ved den sker kun individualiseringens princip og derved menneskeligheden fyldest.

Heller ikke forbrydelsens slags kan og bør begrunde nogen forskel i fangens behandling i materiel henseende. Det er en ubillig fordring, som ikke stemmer overens med lovgivningens nuværende standpunkt men dog stilles, nemlig at den såkaldte politiske forbrydere idømte straf skal udføres på anden måde end for de øvrige lovovertrædere. Loven kender kun én fængselsstraf, og den er den samme for fattige som for rige, for politiske, såvelsom for almindelige forbrydere. En fra den strenge regel afvigende behandling af den politiske forbryder lader sig kun retfærdiggjøre, når den udspringer af en gunstigere bedømmelse af hans handling.

Den fornuftige individualiseren forlanger, som alt sagt, at behovet og de til sammes tilfredsstillelse

bestemte midler stå i det rette forhold til hinanden. Imod dette bud syndes der hyppigt og groft. Således får fangen ikke sjelden, blot fordi han besidder en højere grad af åndelig dannelse, bedre næring, medens der ikke tillfyder fanger af de lavere stænder, selv om hans mave nok så meget modsætter sig den tunge fangekost, uogen begunstigeelse på grund af bekostningen. Denne fremgangsmåde er ligeså uforstandig, som det vilde være uretfærdigt at afhjælpe trangen til bedre og lettere kost ved forøget og udvalgt lecture eller ved forøgelse af undervisningstimerne.

Får den dannede og oplyste fange bedre næring end flertallet af fangerne, fordi fængselslægen på pligt og samvittighed erklærer, at nydelsen af den drøje og grove fangekost truer sundheden, da er sagen fuldstændig i orden. Der foreligger da en individualisering med legemskonstitution, sundhedsforhold, hensyn til en bydende nødvendighed, men ikke med dannelsens fortrin til målestok. Denne kan kun gjøre sig gældende i åndelig henseende og må tilfredsstilles på samme måde som legemets berettigede fordringer. De hertil tjenende midler ere af åndelig slags og bestå i rigtigt valg af beskæftigelse, passende lecture, selvundervisning og lignende.

En i den nyere tid fremkommen og til et særeget system uddannet lære er

den **fremadskridende straffemåde.**

En nærmere undersøgelse af denne teori overbeviser os om, at vi i det såkaldte progressive system netop have at gjøre med det ovenfor behandlede individualiserings princip. Humaniteten byder ikke at drive straffens strængheid videre, ikke at lade frihedsindskrænkningen stige højere, end det ved straffen tilstræbte formål forlanger; i samme forhold som

---

denne viser sig virksom og legaliteten indfinder sig hos forbryderen, i det samme forhold skal straffens tryk formindskes og tvangen lettes.

Hvorledes de i det foregående udviklede tanker skulle finde anvendelse og udførelse i straffens fuldbyrdelse, har jeg til hensigt at vise i en senere afhandling, som skal gjøre enkelte materier af straffens fuldbyrdelse i særdeleshed sådanne, om hvilke der endnu ikke er opnået overensstemmelse i alle punkter, til genstand for videnskabelig undersøgelse.
